

Πράττοντας εντός, ενάντια και πέρα από τη σφαίρα της αλλοτριωμένης εργασίας, γνωστής ως μισθωτή σκλαβιά

Συγγραφέας: Holloway John

Έτος: 2010

(1)

Η καρδιά των κοινωνικών κινημάτων, που εκκολάπτονται και εξελίσσονται τα τελευταία χρόνια, τουλάχιστον εκείνων που διατυπώνουν ριζοσπαστικές και ανατρεπτικές αναλύσεις και κινούνται με γνώμονα αυτές, χτυπά στο ρυθμό της αντίδρασης, αμφισβήτησης, εναντίωσης και εν τέλει αντίστασης στη χειμαρρώδη λογική που εκλύει ο καπιταλισμός, της οποίας οι επιπτώσεις συμπαρασύρουν όλη την κοινωνία και αποτυπώνονται σε όλο το φάσμα της ζωής. Τα αποκαλούμενα αυτά κοινωνικά κινήματα δεν υπόκεινται σε δομές οργάνωσης, όμοιες με αυτές στη βάση των οποίων δομούνται τα κόμματα: δεν στοχεύουν να οικειοποιηθούν την εξουσία. Μάλλον, ως συνιστώσες των οποίων η συνισταμένη εκφράζεται ως κίνηση κατευθυνόμενη προς την ανατροπή αντιξοοτήτων που εκδηλώνονται ως επιβεβλημένη πραγματικότητα στην οποία η κοινωνία πρέπει αναγκαστικά να προσαρμοστεί, ανεξάρτητα από το αν την οδηγούν συστηματικά και με νομοτελειακό τρόπο προς την αυτοκαταστροφή και την τρέλα. Οι συνιστώσες αυτές διατυμπανίζουν: “Όχι, αρνούμαστε να ακολουθήσουμε παθητικά σε αυτή την κατεύθυνση, αρνούμαστε να αποδεχτούμε και να συμβαδίσουμε με αυτή την αυτοκαταστροφική λογική του καπιταλιστικού συστήματος, επιλέγουμε, χαράζουμε και πορευόμαστε προς μια ή περισσότερες διαφορετικές κατευθύνσεις”.

Η εξέλιξη των πρόσφατων αντικαπιταλιστικών κινημάτων, συμβάλλει και επεκτείνει την επανανοηματοδότηση του όρου της επανάστασης, προσδίδοντας της μια σειρά από νεοσύστατες και καινοτόμες νοηματοδοτήσεις. Η έννοια της επανάστασης δεν ταυτίζεται, ούτε καν συνάδει, πλέον με τη διαλεκτική περί αιτημάτων και κατάκτησης της εξουσίας, αλλά στοχεύει στην πλήρη και αμετάκλητη ανατροπή του παράλογου ανταγωνισμού και πίεσης, η οποία είναι στενά συνυφασμένη με την κοινωνική διάθρωση, προκειμένου να επιβιώσει και να αναπαράγεται η συνοχή του καπιταλιστικού συστήματος. Ο μόνος τρόπος να αντιληφθούμε μια τέτοια κίνηση σε όλες της τις διαστάσεις αποτυπώνεται στο να τη στοχαστούμε ως μια κίνηση συσχετισμών στο πεδίο των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, επιδιώκοντας τη δημιουργία ρωγμών στη σφαίρα της κοινωνικής συνοχής του καπιταλισμού, προκαλώντας, δηλαδή, ρωγμές εντός του κοινωνικού ιστού διάρθρωσης των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων και ανασυνθέτοντας το χώρο ή επαναπροσδιορίζοντας το χρόνο, ως φορείς άρνησης και δημιουργίας. Η επανάσταση, τότε, αποκτά νοηματοδοτήσεις ενσάρκωμένες σε δημιουργικότητα, διεύρυνση, ποικιλομορφία, πολλαπλότητα και συνέργεια πολλών ρωγμών με αποτέλεσμα τη μεγάλη ρήξη και συνεπώς την οριστική κατάρρευση του σάπιου καπιταλιστικού συστήματος.

Πώς, όμως, αντιλαμβανόμαστε αυτό το συνονθύλευμα της επανάστασης; Ανατρέχοντας σε μια ομαδοποίηση, την οποία ο Μαρξ θεωρούσε κομβικής σημασίας, αλλά πλέον έχει σχεδόν ξεχαστεί ως τέτοια από τους συνεχιστές του. Πρόκειται για την **διπολική** διάσταση που ενέχει ο χαρακτήρας της μισθωτής εργασίας, τη διάκριση ανάμεσα στην αποσπασμένη και συγκεκριμένη αλλοτριωμένη εργασία.

Η κοινωνική συνοχή του καπιταλισμού, ενάντια στην οποία εξεγειρόμαστε συγκροτείται στη βάση της αποσπασμένης εργασίας: όχι στη βάση του χρήματος, ούτε της αξίας, αλλά στη βάση της δραστηριότητας, αποτέλεσμα της οποίας είναι η παραγωγή των μορφών του χρήματος και της αξίας, αυτό που ορίζεται ως **αποσπασματική μισθωτή εργασία**. Μια τέτοια διάρρηξη της κοινωνικής αυτής συνοχής, που παράγεται προκειμένου να επιβιώσει ο καπιταλισμός, συνεπάγεται με την πρόκληση να αντιμετωπίσουμε τη συνεκτική αυτή δύναμη της αποσπασμένης μισθωτής εργασίας με ένα

διαφορετικό είδος δραστηριότητας, μια δραστηριότητα η οποία δεν ταιριάζει, άρα δεν μπορεί να ενσωματωθεί και να αφομοιωθεί, στο πλαίσιο της αποσπασμένης αλλοτριωμένης εργασίας.

(2)

Δεν αναφέρομαι σε κάποιο ξύλινο θεωρητικό σημείο, αλλά στην οργή και την κραυγή, στοιχεία τα οποία λειτουργούν και πρέπει να λειτουργούν ως δομικά στοιχεία συγκρότησης και αφετηρίας για τον στοχασμό σχετικά με το ζήτημα της σχέσης ανάμεσα στην αποσπασμένη και συγκεκριμένη μισθωτής εργασίας. Αυτό, εμπειρικά, έχει αποδειχθεί ως αληθές: σε αυτή τη γενική αλήθεια βρίσκεται το σημείο από το οποίο ξεκινάμε. Και επιπροσθέτως, η οργή ενέχει ένα κομβικό ρόλο κλειδί για τη θεωρία. Είναι η καταλυτική λειτουργία της οργής η οποία μετατρέπει το παράπονο σε κριτική επειδή ανασύρει διαρκώς από τη μνήμη ότι δεν ταιριάζουμε, ότι δεν έχουμε εξαντλήσει το ζήτημα στο οποίο ασκούμε κριτική. Μέσα από την οργή εκφράζεται μια φωνή μη αναγνωρίσιμη ως φορέας έκφρασης και ύπαρξης όσων δεν ταιριάζουν. Η κριτική στον καπιταλισμό είναι σαφέστατα βαρετή, αν δεν συνοδεύεται από κριτική σκέψη (ad hominem): αν δεν εξετάσουμε τις παραγόμενες ομαδοποιήσεις, προσπαθώντας να κατανοήσουμε όχι απλά ως φετιχικοποιημένες εκφράσεις της ανθρώπινης δημιουργικής δύναμης, αλλά ως ομαδοποιήσεις στο πλαίσιο των οποίων δεν ταιριάζουμε, κατηγορίες από τα όρια των οποίων ξεφεύγουμε. Η δημιουργικότητα μας συμπεριλαμβάνεται, αποσπάται και αποκλείεται σε πλαίσια λαξεμένα από το κοινωνικό προτσές, πακεταρισμένα σε συσκευασία κοινωνικών προτύπων, καταργώντας έμπρακτα τον καπιταλισμό. Το πρότυπο ποτέ αντιπροσωπεύει επαρκώς το περιεχόμενο. Το περιεχόμενο δεν ταιριάζει ούτε προσαρμόζεται στο πρότυπο: αυτό είναι η οργή μας, και αυτό είναι η ελπίδα μας. Πρόκειται για ένα σημείο ζωτικής σημασίας και σε θεωρητικό και σε πολιτικό επίπεδο.

(3)

Οι εξελίξεις που διαδραματίζονται τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει πιο διακριτό και αντιληπτό τον, κομβικής σημασίας, ισχυρισμό που διατυπώνει ο Μαρξ συγγράφοντας την εισαγωγή του “Κεφαλαίου”. “Αυτό το χαρακτηριστικό [η διπολική φύση της μισθωτής εργασίας που ενσωματώνεται στα εμπορεύματα] συνιστά τον βασικό άξονα για μια σε βάθος αντίληψη και κατανόηση της λειτουργίας των νόμων της Πολιτικής Οικονομίας” (1867/1965:41). Μετά από τη δημοσίευση του πρώτου τεύχους, γράφει στον Ένγκελς (Marx, 1867/1987:407): “Τα σημεία αιχμής του συγγράμματός μου είναι τα εξής: 1) ο διπολικός χαρακτήρας της μισθωτής εργασίας, ανάλογα με το αν εκφράζεται ως **χρηστική ή ανταλλακτική αξία**. (Η κατανόηση όλων των παραγόντων εξαρτάται από αυτό. Αυτό τονίζεται άμεσα στο πρώτο κεφάλαιο).”

Είναι σημαντικό να τονίσουμε αυτό τον ισχυρισμό, σε αντίθεση με τη μαρξιστική παράδοση η οποία τείνει να το θάβει τόσο καιρό και τα καταφέρνει με εκπληκτική επιτυχία. Η έμφαση αυτού του σημείου είναι σημαντική, διότι μας μεταφέρει στον πυρήνα της κριτικής σκέψης που εισάγει ο Μαρξ (**ad hominem**), ώστε να είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε και να κατανοήσουμε τον κόσμο με όρους της ανθρώπινης δράσης και της αντιφάσεις με τις οποίες είναι συνυφασμένη. Η διπλή φύση της μισθωτής εργασίας αναφέρεται στην αποσπασμένη και τη συγκεκριμένη ή χρήσιμη εργασία. Ως συγκεκριμένη μισθωτής εργασίας, ο Μαρξ, ορίζει τη δραστηριότητα εκείνη η οποία ενυπάρχει σε κάθε μορφή της κοινωνίας, η δραστηριότητα που είναι απαραίτητη για την αναπαραγωγή του ανθρώπου. Κατά πάσα πιθανότητα, ο Μαρξ, έσφαλε σε αυτή τη διατύπωση, αφού η εργασία ως μια δραστηριότητα διαχωρισμένη από τις υπόλοιπες, δεν είναι κοινή σε όλες τις κοινωνίες, επομένως η χρήση του όρου “συγκεκριμένη πράξη” (concrete doing) φαίνεται πιο σωστή από τον όρο “συγκεκριμένη μισθωτής εργασίας” (concrete labour). Στην καπιταλιστική κοινωνία, η συγκεκριμένη πράξη (αυτό που ονομάζει ο Μαρξ συγκεκριμένη αλλοτριωμένης εργασίας) υπάρχει στο ιστορικά συγκεκριμένο πλαίσιο της αποσπασμένης μισθωτής εργασίας. Οι συγκεκριμένες εργασίες συσχετίζονται με άλλες συγκεκριμένες εργασίες μέσα από μια διαδικασία κατά την επιτέλεση της οποίας αποσπώνται τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της, πρόκειται για μια συμμετρική διαδικασία, η οποία υπακούει στους νόμους της κανονικότητας και στο πλαίσιο αυτών πραγματοποιείται, διαμεσολαβημένη από το χρήμα. Πρόκειται για ένα κυκλικό σχήμα, από τη συγκεκριμένη αλλοτριωμένης εργασίας τη μετατροπή της σε δραστηριότητα η οποία αντλείται, αποσπάται αν θέλετε, από αυτόν που εκτελεί τη συγκεκριμένη

δραστηριότητα.

(4)

Πρόκειται για την απόσπαση της δικής μας δραστηριότητας, η οποία αποσπάται κατά τη συνθήκη της μισθωτής σκλαβιάς, το συνεκτικό στοιχείο στη βάση του οποίου θεμελιώνεται η αλληλουχία και αναπαραγωγή κοινωνικής σταθερότητας της καπιταλιστικής κοινωνίας. Έτσι, κατά το 1844, εισάγεται ένα σημείο εξελικτικής καινοτομίας και αναβάθμισης, στη διαλεκτική σχετικά με το ζήτημα της αλλοτριωμένης εργασίας: η εργασία, υπό καπιταλιστικούς όρους, δεν αποτελεί μόνο μια δραστηριότητα διαχωρισμένη από το υποκείμενο που την πράττει, αλλά επιπροσθέτως είναι αυτή η συγκεκριμενοποίηση της αλλοτρίωσης ή απόσπασης, συνιστά το συνδετικό στοιχείο μεταξύ των κρίκων διάρθρωσης της κοινωνίας στη σφαίρα του καπιταλισμού. Σημείο-κλειδί για την κατανόηση αυτής της συνοχής (και συνεπαγωγικά, της λειτουργία της καπιταλιστικής κοινωνίας δεν έγκειται στο χρήμα ή σε αξία, αλλά αυτό που απαρτίζει και συγκροτεί το χρήμα και την αξία, ως συνεκτικούς και λειτουργικούς μηχανισμούς, αυτό που ορίζεται, δηλαδή, ως αποσπασμένη εργασία. Με άλλα λόγια καλούμαστε να δημιουργήσουμε εμείς οι ίδιοι, ως υποκείμενα, την κοινωνία μέσα από τους λειτουργικούς μηχανισμούς της οποίας, αλλοτριωνόμαστε και καταστρεφόμαστε. Από αυτό το συλλογισμό πηγάζει η πεποίθηση, στήριξη και επιμονή μου στον ισχυρισμό ότι θα πρέπει, εδώ και τώρα, να σταματήσουμε να είμαστε φορείς παραγωγής, αναπαραγωγής και διαίωνισης ενός τέτοιου παραλογισμού.

Ο πολιτισμός (ή, αν θέλετε, η βαρβαρότητα) της αφηρημένη εργασίας ως μορφή “αμειβόμενης” δραστηριότητας δεν υπήρχε από πάντα. Εγκαταστάθηκε, ως κυρίαρχη μορφή στη διαδικασία αναπαραγωγής και συνοχής της κοινωνικής διάρθρωσης, μέσα από μια συγκεκριμένη διαδρομή της εξελικτικής ιστορικής διαδικασίας, η οποία αναφέρεται υπό τον όρο “πρωταρχική συσσώρευση”. Η μετατροπή και μεταμόρφωση της ανθρώπινης δραστηριότητας σε αποσπασμένο/αφηρημένο εργατικό δυναμικό δεν περιορίζεται στον τόπο εργασίας αλλά δομείται στην αναδιοργάνωση της ανθρώπινης κοινωνικότητας, καθώς εμπεριέχεται σε αυτήν: με όρους χυδαιότητας, η αντικειμενικοποίηση της φύσης, η ομογενοποίηση του χρόνου, οι δεισιδωμοί (dimorphisation) της σεξουαλικότητας, ο φαινομενικός διαχωρισμός της πολιτικής από την οικονομική σφαίρα και το σύνταγμα του κράτους, και ούτω καθεξής.

(5)

Μετά από την παραδοχή ότι η επανάσταση ενσαρκώνεται στη ρήξη της κοινωνικής συνοχής, στη βάση της οποίας εδραιώνεται ο καπιταλισμός, και ότι αυτή η συνοχή θεμελιώνεται με γνώμονα την αποσπασμένη εργασία, το επόμενο ερώτημα που τίθεται αφορά την κατανόηση της σταθερότητας και πάγιας αναπαραγωγής αυτής της συνοχής. Με άλλα λόγια, το βαθμό αδιαφάνειας και θολότητας που χαρακτηρίζει την διαμόρφωση της κοινωνίας της αποσπασμένης εργασίας. Ή, παραφράζοντας την ίδια ερώτηση σε διαφορετικές λέξεις, ο προορισμός της πρωταρχικής συσσώρευσης συνίσταται στο να κατανοηθεί απλά ως μια ιστορική φράση η οποία συμβολίζει την κατάσταση που προηγήθηκε του καπιταλισμού; Αν ειπωθεί (όπως όντως ειπώθηκε από τον Postone (1996)) ότι η μισθωτή σκλαβιά αποτελεί το κεντρικό δόγμα/φειτχ της καπιταλιστικής κοινωνίας, τότε πως αντιλαμβανόμαστε αυτό το δόγμα/φειτχ; Ο Marx, στο κείμενο στο οποίο αναφέρομαι παραπάνω, θέτει το διπολικό χαρακτήρα της αλλοτριωμένης εργασίας ως σημείο κλειδί στην κατανόηση της πολιτικής οικονομίας. Η αναφορά του δεν περιορίζεται μόνο στην αφηρημένη έννοια της αποσπασμένης εργασίας αλλά εστιάζει στο διπολικό χαρακτήρα της εργασίας ως αποσπασμένη και συγχρόνως συγκεκριμένη. Επιπροσθέτως, τα σχόλια που επικεντρώνονται σε αυτό το σημείο αφορούν σχεδόν αποκλειστικά την έννοια της αποσπασμένης εργασίας, υποστηρίζοντας ότι στη σφαίρα της συγκεκριμένης εργασίας (συγκεκριμένη πράξη) δεν παρουσιάζεται κάποιο πρόβλημα, δεδομένου ότι είναι υπάγεται πλήρως στο πλαίσιο της αποσπασμένης εργασίας, και το ζήτημα που χρήζει συζήτησης αφορά την παραγωγικότητα. Σε αυτό τον ισχυρισμό υπολανθάνει η παραδοχή ότι η έννοια της πρωταρχικής συσσώρευσης θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως μια ιστορική φάση που ξεκίνησε και ολοκληρώθηκε στο παρελθόν, παράγοντας ως αποτέλεσμα την εγκαθίδρυση και θέσπιση της αποσπασμένης εργασίας ως κυρίαρχη μορφή, με

τέτοιο τρόπο ώστε να διαχωρίζεται η ιδιοσυστασία του καπιταλισμού από την ύπαρξη του. Υπαινίσσεται της κατανόηση της μορφής και του περιεχομένου ως σχέση προσδιορισμού και αναγνωσιμότητας όπου το περιεχόμενο υποτάσσεται πλήρως στη μορφή μέχρι τη στιγμή της επανάστασης. Κατ' αυτό τον τρόπο, καθιερώνει ένα σαφή διαχωρισμό μεταξύ του παρελθόντος (όπου η συγκεκριμένη πράξη υπήρχε ανεξάρτητα από την απόσπαση της) και το παρόν (εντός του οποίου η πράξη υπάγεται πλήρως στο πλαίσιο της μορφής), επισυνάπτοντας επιτυχώς την ανάλυση της σχέσης μεταξύ συγκεκριμένης πράξης και αφηρημένης εργασίας εντός της αντίληψης του ομογενοποιημένου χρόνου όπου συμβολίζεται η στιγμή πραγμάτωσης της αφηρημένης εργασίας. Μέσα από αυτούς τους συλλογισμούς οδηγούμαστε αναπόφευκτα σε μια αντίληψη του κεφαλαίου προοπτικά, όπως η σχέση της κυριαρχίας (και όχι μια σχέση αγώνα ως διακύβευμα) και συνεπώς σε μια άποψη της Επανάστασης ως κάτι που θα πρέπει να προέρχονται από εκτός των ορίων της καπιταλιστικής σχέσης (από το κόμμα, για παράδειγμα).

Ωστόσο, δεν επαρκεί η κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στην αποσπασμένη εργασία και τη συγκεκριμένη πράξη και η ομοιογενοποίηση τους ως μια ενιαία μορφή κυριαρχίας. Μάλλον, ως αφηρημένη εργασία νοείται ένας διαρκής αγώνας περιορισμού και διαχωρισμού της συγκεκριμένης πράξης. Περιορισμός και διαχωρισμός με τέτοιο τρόπο ώστε να ανάγεται η καθημερινή δραστηριότητα του υποκειμένου στη λογική του καπιταλισμού. Η συγκεκριμένη πράξη δεν υπάρχει μόνο, αλλά επιπλέον λειτουργεί ανταγωνιστικά και πέρα από τα όρια της αποσπασμένης εργασίας, ως σταθερή εξέγερση ενάντια στην αποσπασμένη εργασία. Με αυτό δεν υπονοείται η ύπαρξη κάποιου φορέας έξω από τα όρια της ιστορικής οντότητας (transhistorical) επονομαζόμενος υπό τον όρο συγκεκριμένη πράξη, αλλά ότι στη σφαίρα της καπιταλιστικής κοινωνίας η συγκεκριμένη πράξη είναι αποτέλεσμα από τη μη προσαρμογή, από τη μη ταυτοποίηση και αντίθεση της με τον υπερκορεσμό από την αποσπασμένη εργασία.

Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένας ξεκάθαρος και διακριτός διαχωρισμός ανάμεσα στην καταστατική συγκρότηση και την ύπαρξη των κοινωνικών σχέσεων όπως αυτές διαδραματίζονται στον καπιταλισμό. Το θέμα δεν είναι ότι προηγήθηκε η συγκρότηση τους (ως καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις), όντας δομημένες κατά την περίοδο της πρωτογενούς συσσώρευσης ή η μετάβαση που σημειώθηκε από τη φεουδαρχία, ούτε ότι τότε απλώς τα δίκτυα κοινωνικών σχέσεων ήταν κλειστά. Εάν η συγκεκριμένη πράξη υποδύεται συνεχώς το ρόλο του αντάρτη, δρώντας εναντίον και υπερχειλίζοντας την αποσπασμένη εργασία, εάν (με άλλα λόγια) η επιθυμία και προσπάθειά μας να ζήσουμε και να επιβιώσουμε ως ανθρώπινα όντα συγκρούεται διαρκώς με τους κανόνες και τη λογική της καπιταλιστικής συνοχής, τότε αυτό σημαίνει ότι η εξέλιξη των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων εξαρτάται από τη συνεχή ανασύσταση, και ότι συνεπώς πρωτόγονη συσσώρευση δεν μπορεί να θεωρηθεί απλά ως ένα επεισόδιο που ανήκει στο παρελθόν και πλέον έχει τελειώσει. Αν ο καπιταλισμός υπάρχει στη σφαίρα του παρόντος, αυτό συμβαίνει επειδή επιλέγεται, παράγεται και συγκροτείται σε αυτή τη σφαίρα, και όχι επειδή η συγκρότηση της ύπαρξης του εμφανίστηκε πριν δυο ή τρεις αιώνες. Αν, όντως ισχύει κάτι τέτοιο, τότε το ζήτημα της επανάστασης και τίθεται με μια διαφορετική βάση. Πιο συγκεκριμένα, το ερώτημα δεν εστιάζει στο: πώς θα επισπεύσουμε την κατάργηση του καπιταλισμού; Αλλά επικεντρώνεται στο, πώς θα σταματήσουμε της διαρκή ανασύσταση και αναπαραγωγή του, πώς θα εμποδίσουμε την εκ νέου δημιουργία του; Η απάντηση είναι σαφής (αυτό δεν σημαίνει ότι είναι εύκολη): **αναχαιτίζοντας** την διαδικασία καθημερινής αφομοίωσης και μετατροπής των πράξεων, των συγκεκριμένων μας δραστηριοτήτων σε αποσπασμένη και αφηρημένη εργασία, αναπτύσσοντας και εξελίσσοντας δραστηριότητες οι οποίες δεν προορίζονται για την αναδημιουργία, ανασύσταση και αναπαραγωγή των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, μια δραστηριότητα η οποία δεν προσαρμόζεται και δεν μπορεί να ενταχθεί και να συμπορευθεί με τη λογική της κοινωνικής συνοχής του καπιταλισμού.

(6)

Αυτό θα μπορούσε να φαίνεται παράλογο, αν δεν είχε τεκμηριωθεί το γεγονός ότι η εξέγερση της **συγκεκριμένης πράξης** ενάντια στην αποσπασμένη εργασία είναι ήδη γύρω μας. Μερικές φορές,

μάλιστα, λαμβάνει δραματικές διαστάσεις, όταν μια κοινότητα όπως για παράδειγμα, εκείνοι των Ζαπατίστας λέει "όχι, δεν θα ενεργήσουμε δρώντας ως υποταγμένοι στη λογική του κεφαλαιοκρατικού καπιταλισμού, αλλά θα δράσουμε με γνώμονα αξίες τις οποίες θεωρούμε σημαντικές και θα καθορίσουμε εμείς οι ίδιοι τους ρυθμούς, ώστε να είναι βιώσιμοι. Φυσικά, δεν είναι απαραίτητο να αφορά ένα τόσο μεγαλεπήβολο και μακροπρόθεσμο πλάνο: η εξέγερση της πράξης ενάντια στην αποσπασμένη εργασία, οι μέθοδοι, τρόποι και ρυθμοί που επιβάλλονται είναι βαθιά ριζωμένοι στην καθημερινότητα. Ο Pannekoek αναφέρει σχετικά με την αγορά εργασίας, ότι "κάθε κατάσταση, κάθε επιχείρηση, ακόμη και εκτός περιόδου καταναλωτικής αιχμής, απεργιών και εργασιακών διεκδικήσεων, αποτελεί μια σκηνή όπου διεξάγεται σταθερά σιωπηλός πόλεμος, μια διαρκής μάχη, όπου εκκολάπτονται αντιπαλότητες και ανταγωνισμοί, πίεση και αντίρροπη πίεση. (2005:5).(2)

Βέβαια, αυτό δεν αφορά μόνο τη σφαίρα της εργασίας: η ζωή, εν γένει, αποτελεί ένα πεδίο διαρκούς πάλης, η οποία στοχεύει στη ρήξη των, ισχυροποιημένων από την φιλοσοφία της αποσπασμένης εργασίας, συνδέσεων, την ανακάλυψη και δημιουργία άλλων ειδών κοινωνικών σχέσεων πειραματιζόμενοι με νέους τρόπους και εμπειρίες κοινωνικότητας: όταν αρνούμαστε να πάμε στη δουλειά για να κερδίζουμε περισσότερο χρόνο με τα παιδιά ή το διάβασμα (ή το γράψιμο) ενός άρθρου σαν αυτό, όταν επιλέγουμε να κάνουμε κάτι όχι για οικονομικούς ή βιοποριστικούς λόγους, αλλά απλώς και μόνο επειδή το απολαμβάνουμε, το επιθυμούμε ή το θεωρούμε σημαντικό. Κάθε φορά είμαστε αντίθετοι στη χρήση αξία στην αξία, συγκεκριμένα για να αφηρημένη εργασία. Δεν είναι από τις εν λόγω ανταρσίες της καθημερινής ζωής, και όχι από τις μάχες των στελεχών ή μέρη ότι θα πρέπει να θέσει το ζήτημα της δυνατότητας της παύει να δημιουργήσει καπιταλισμού και δημιουργώντας ένα διαφορετικό είδος κοινωνία. Διαρκώς αντιπαραβάλλουμε τη χρηστική αξία με την αξία, τη συγκεκριμένη πράξη με την αποσπασμένη εργασία. Πρόκειται για εκείνες τις ανταρσίες οι οποίες διαδραματίζονται στο πεδίο της καθημερινής ζωής, και όχι για μάχες ακτιβιστών ή κομμάτων κατά τη διεξαγωγή των οποίων θα πρέπει να τεθεί το ζήτημα του τέλους της δημιουργίας, παραγωγής και αναπαραγωγής του καπιταλισμού, αναδημιουργώντας την κοινωνία με διαφορετικούς όρους και σε διαφορετική βάση.

(7)

Στη σύγχρονη εποχή, πέρα από την ύπαρξη μιας σταθερής εξέγερσης της συγκεκριμένης ενάντια στην αποσπασματική εργασία, εντοπίζεται και μια κρίση της αποσπασμένης εργασίας αυτής καθ' αυτής. Η αποσπασμένη εργασία δεν μπορεί να νοηθεί ως κάτι σταθερό: οι ρυθμοί της διαμορφώνονται από τον κοινωνικά απαραίτητο χρόνο εργασίας. Δεδομένου ότι η αποσπασμένη εργασία συνίσταται από την αξία παραγωγής της και ότι αυτή η αξία παραγωγής καθορίζεται από τον κοινωνικά απαραίτητο χρόνο εργασίας, υπάρχει ένας σταθερός επαναπροσδιορισμός της: η αποσπασμένη εργασία νοείται ως μια σταθερή εμμονή στην επιτάχυνση των ρυθμών, ώστε να μειώνεται διαρκώς ο απαιτούμενος χρόνος παραγωγής. Η αποσπασμένη εργασία υπονομεύει διαρκώς τον εαυτό της: μια δραστηριότητα η οποία παρήγαγε αξία πριν εκατό (ή δέκα, ή πέντε) χρόνια νωρίτερα, στη σύγχρονη εποχή δεν παράγει πλέον καμία αξία. Η απόσπαση, ως διαδικασία, λαμβάνει έναν όλο και περισσότερο επείγον και απαιτητικό χαρακτήρα, μια πραγματικότητα η οποία καθιστά όλο και πιο δύσκολο για τους ανθρώπους να συμβαδίζουν με αυτήν: όλο και περισσότεροι δεν ταιριάζουμε, και όλο και περισσότεροι εναντιωνόμαστε συνειδητά στη φιλοσοφία της αποσπασμένης εργασίας. Η απόσπαση γίνεται ολοένα και πιο πιεστική, αλλά συγχρόνως καθίσταται όλο και περισσότερο ανεπαρκή μορφή οργάνωσης των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων: δεν είναι σε θέση να διοχετεύσει αποτελεσματικά τις δραστηριότητες ενός μεγάλου μέρους της ανθρωπότητας.

Η δυναμική της απόσπασης εναντιώνεται όλο και περισσότερο σε μια αντίσταση, η οποία διαχέεται θέτοντας ως ζήτημα αιχμής στη σφαίρα του αντικαπιταλιστικού αγώνα την απόσπαση υπεραξίας από την εργασία. Πρόκειται για ένα αγώνα που εισάγει την αναγκαιότητα να εφευρεθούν διαφορετικοί τρόποι δράσης, σκέψης και βιώματος, ένα διαφορετικό τρόπο ζωής, ή μάλλον, την αναγκαιότητα απλοποίησης του χαοτικού σχιζοειδούς νέφους που περιβάλλει την επιβίωση (επανάκτηση ελεύθερου χρόνου ή έστω αυτοκαθορισμός χρόνου από τα υποκείμενα και όχι από τους νόμους του κράτους και

της αγοράς, για την οικοδόμηση μιας απελευθερωτικής κοινωνίας) ως την τελική αποδόμηση και καταστροφή του καπιταλισμού. Η επιβίωση του κεφαλαίου εξαρτάται από την ικανότητά και διεισδυτικότητα του να επιβάλει (και συνεχώς να επαναπροσδιορίζει) τους όρους και εν τέλη την απόσπαση στη σφαίρα της εργασίας. Η επιβίωση της ανθρωπότητας εξαρτάται από την ικανότητά μας να σαμποτάρουμε και να σταματήσουμε να εκτελούμε αποσπασμένη εργασία τροφοδοτώντας έτσι με υπεραξία και συμβάλλοντας στην ανακύκλωση του καπιταλισμού. Ανθρωπότητα με δυο λόγια σημαίνει δράση ενάντια στην υπεραξία που παράγεται από την απόσπαση εργασίας.

(8)

Στο περιεχόμενο της κρίσης της αποσπασμένης εργασίας η συζήτηση αναφορικά με την έννοια και νοηματοδότηση της αποσπασμένης εργασίας αποκτά ιδιαίτερη σπουδαιότητα. Είναι ιδιαίτερα σημαντική, αν αναλογιστούμε όχι μόνο επικεντρώνοντας στην αποσπασμένη εργασία, αλλά εστιάζοντας στο διπλό χαρακτήρα της εργασίας, τον ανταγωνισμό ανάμεσα στην εκτέλεση της εργασίας και την υπεραξία που παράγεται από αυτήν. Αν επικεντρωθούμε μόνο στην αποσπασματική εργασία λησμονώντας τη συγκεκριμένη πράξη, τότε απλά συμβάλλουμε στη βελτίωση της καλής εικόνας της καπιταλιστικής κυριαρχίας, το μηχανισμό ανακύκλωσης και διαιώνισης του. Το πρόβλημα που τίθεται, ωστόσο, δεν αφορά την κατανόηση αυτού του μηχανισμού και των λειτουργιών του, αλλά έγκειται στο σταμάτημα της επιδιόρθωσης και λειτουργίας του. Και αυτό συνεπάγεται την όξυνση του αγώνα ενάντια στην απόσπαση της εργασίας.

Δεν είναι μια θεωρία η οποία ανασύρει στην επιφάνεια την διάσπαση της ενιαίας έννοιας της εργασίας. Η διάσπαση αυτής της ενιαίας έννοιας προέκυψε ως αποτέλεσμα του αγώνα. Αφορά μια πλειάδα αγώνων, μεγάλων και μικρών, ποικιλόμορφων, μέσα από τους οποίους έχει καταστήσει σαφές ότι δεν έχει νόημα να μιλάμε απλά για "εργασία" γενικά και αφηρημένα, αλλά καταδεικνύεται η σπουδαιότητα αποσαφήνισης του όρου "εργασία", των νοημάτων και κοινωνικών συσχετισμών που παράγονται από αυτήν, και να δούμε μέσα από ποιους μηχανισμούς αποσιωπάται η συνεχή ένταση και ανταγωνισμοί μεταξύ των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων (τι θέλουμε, αυτό που θεωρούμε αναγκαίες ή απόλαυση) και πώς αυτό συνίσταται ως **υπεραξία της αποσπασμένης εργασίας** (αξία παραγωγής, καπιταλιστική-παραγωγή εργασίας). Πρόκειται για τον αγώνα ξεπεράσματος και εν τέλη κατάργησης των ταξικών διαχωρισμών, αλλά η αντανάκλαση του σε θεωρητικό επίπεδο (κατανοητό ως μια στιγμή αγώνα) διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της διάκρισης αυτής ως ανοικτή.

Κάτι το οποίο είναι σημαντικό τη στιγμή που εκδηλώνονται τόσες πιέσεις για τη διατήρηση των ταξικών διαχωρισμών, με αποτέλεσμα να λησμονούνται ή να παραβλέπονται οι ενδοταξικοί διαχωρισμοί και να εξανεμίζεται η επανανοηματοδότηση και εύρεση άλλων μορφών και τρόπων δραστηριοτήτων, έξω από τη σφαίρα της αποσπασμένης εργασίας και επιπλέον όταν εκφράζονται και αρθρώνονται ως τέτοιοι να θεωρούνται μη εφικτοί, ρομαντικοί και μη πραγματοποιήσιμοι. Στην καπιταλιστική κοινωνία, η πρόσβαση στα μέσα παραγωγής και επιβίωσης συνήθως εξαρτάται άμεσα από τη αφομίωση και μετατροπή της δραστηριότητάς του εργατικού δυναμικού, αλλά και κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας γενικά σε εμπόρευμα, το εργατικό δυναμικό τίθεται στην υπηρεσία του κεφαλαίου το οποίο καρπώνεται υπεραξία από την αποσπασμένη εργασία. Εν όψη της σύγχρονης συγκυρίας σε παγκόσμιο επίπεδο, το κεφαλαίο αδυνατεί να αφομοιώσει και να μετατρέψει τη δραστηριότητα εκατομμυρίων και εκατομμυρίων ατόμων (ιδίως των νέων) σε εργατικό δυναμικό, και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες καταφέρνει να το κάνει στηρίζονται σε μια πολύ επισφαλής βάση.

Δεδομένου ότι ο αποκλεισμός από το κόστος εργασίας γενικά συσχετίζεται με την υλιστική φτώχεια, δεν μπορούμε πλέον να πούμε στο κεφάλαιο "παρακαλούμε δώστε μας περισσότερη απασχόληση, παρακαλώ μετατροπή τη δραστηριότητα μας σε αμειβόμενη εργασία, να δουλεύουμε χαρούμενοι όλο και πιο γρήγορα"; αυτή είναι η θέση των συνδικάτων και πολλών αριστερών πολιτικών κόμματος, όπως όντως θα έπρεπε να είναι, η θέση φορέων οι οποίοι δομούνται στη βάση της αποσπασμένης της εργασίας και την καταστροφή της διάκρισης μεταξύ εργασίας και δραστηριότητας. Είτε λέμε με κατηγορηματικό τόνο "όχι, δεν μπορούμε να ακολουθήσουμε αυτόν τον τρόπο (και δεν αποζητούμε τίποτα από τον καπιταλισμό). Γνωρίζουμε ότι η λογική των όλο και ταχύτερων ρυθμών οδηγεί στην

συνεχή διόγκωση της κρίσης, και γνωρίζουμε ότι, εάν συνεχιστεί, πιθανότατα θα καταστρέψει ανθρώπινη ύπαρξη συνολικά. Για το λόγο αυτό θεωρούμε το πεδίο της κρίσης, ανεργίας και αβεβαιότητας ως κίνητρο για την ενίσχυση άλλων εναλλακτικών μορφών πράξης, ενισχύοντας τον αγώνα εναντίον της αποσπασμένης εργασίας." Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση, ούτε κάποια ξεκάθαρα χαραγμένη κατεύθυνση για λύση, διότι η υλιστική επιβίωση εξαρτάται, για τους περισσότερους από εμάς, στην υπαγωγή της δραστηριότητάς μας σε κάποιο βαθμό στη λογική της μισθωτής σκλαβιάς. Αλλά προς τέτοιες κατευθύνσεις πρέπει να στραφούμε προκειμένου να σταματήσουμε την αναπαραγωγή αυτού του απάνθρωπου συστήματος το οποίο αργά αλλά σταθερά μας σκοτώνει.

Ο John Holloway είναι ένας καθηγητής στο Instituto de Ciencias Sociales y Humanidades of the Benemérita Universidad Autónoma de Puebla του Μεξικού. Στις δημοσιεύσεις του εμπεριέχονται τα εξής: Crack Capitalism (Pluto, 2010), Change the World Without Taking Power (Pluto, 2005), Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico (co-editor, Pluto, 1998) and Global Capital, National State and the Politics of Money (co-editor, Palgrave Macmillan, 1994).

Σημειώσεις:

(1) Για εμβάθυνση σε αυτή τη διαλεκτική γίνεται εκτενής αναφορά στο επόμενο σύγγραμμα μου, Ρήγματα Στον Καπιταλισμό.

(2) Αυτή η αναφορά είναι παρμένη από τον Shukaitis (2009:15).

Παραπομπές:

Holloway, John (2010) Crack Capitalism (London: Pluto Press)

Marx, Karl (1867/1965), Capital, Vol. 1 (Moscow: Progress Publishers)

Marx, Karl (1867/1987), 'Letter of Marx to Engels, 24.8.1867', in Karl Marx & Friedrich Engels, Collected Works vol. 42 (London: Lawrence & Wishart), p. 407

Pannekoek, Anton (2005) Workers' Councils (Oakland: AK Press)

Postone, Moishe (1996) Time, Labour, and Social Domination: A reinterpretation of Marx's critical theory (Cambridge: Cambridge University Press)

Shukaitis, Stephen (2009) Imaginal Machines: Autonomy and Self-Organisation in the Revolutions of Everyday Life (New York: Autonomedia)

Σημειώσεις του μεταφραστή:

ο όρος διπολική (dual) χρησιμοποιείται για να δώσει έμφαση στην ανταγωνιστικότητα που υπάρχει μεταξύ των δυο διαφορετικών χαρακτήρων που ενέχει η εργασία